

definitie gaf mij iemand. (die aan de deur kwam, en wien ik de plant, buiten op het gras liggend, liet zien), van de kleur der bovenzijde, die glimmend was. „'t Is precies het velletje van gekookte zoutvisch,” zeide hij en de beschrijving was zoo echt goed, dat ik ze hier als de kleur der bovenzijde aangeef. Een ander, wien ik vroeg, hebt ge zoo'n ding wel eens meer gezien en waar lijkt het op? antwoordde: „Neen, maar 't is een wonderlijk ding en weet u, Mijnheer, waar 't op lijkt? Daar zijn van die veeren dingen, waar ze de stof mee afnemen, hoe heet dat ding ook weer?” Op 't zelfde

moment zeide ik: „Je hebt volkomen goed gezien” en ik haalde hem een plumeau van zwarte met onder den top witte veeren. Zoo een negental plumeaux, los naast elkaar, geeft een idee van de bovenzijde op korten afstand gezien. De plant werd vroeger waargenomen te Amsterdam, Haagsche bosch, Rijzenburg en Driebergen. Een gedeelte van het geheel is nu in spiritus bewaard te Leiden; voor 't geheel was geen flesch te vinden. Ik liet het exemplaar als souvenir fotografheeren, van boven gezien en liggend in het gras.

Apeldoorn.

H. J. KOK ANKERSMIT.

Opmerkingen bij het lezen van „De Levende Natuur.”

(Deel II, blz. 71.) — *Geheimzinnige zaken.* — Toen ik dit opstel las, greep ik dadelijk naar de pen om... (hoe heet de schrijver?) op zijn vraag, wat dat wel voor bolletjes geweest konden zijn, die aan 't lichaam van zijn Cyclops zaten, te antwoorden. Het kon echter zijn, dat daarop reeds geantwoord was, en daarom sloeg ik het register op, en wel op het woord *Vorticella*. Ik werd verwezen naar blz. 91.

De beide antwoorden van de heeren P. N. van Kampen, en B. zullen u wel bevredigd hebben. Ge wist daarmede, wat ge weten wildet. — Ik zal er u nog wat bij vertellen. Ge hebt wel eens gehoord, dat de planten en de dieren opgebouwd zijn uit cellen. Maar hebt ge wel eens gehoord van éencellige planten en dieren, wezentjes, die slechts uit ééne cel bestaan? Welnu uwe *Vorticella*'s bestaan uit slechts ééne cel, eene cel vol beweging, leven, bedrijvigheid! Die *Vorticel* is een éencellig dier. De Eencellige dieren worden nog verdeeld in Eencellige dieren zonder celwand en Eencellige dieren met celwand. Tot de laatste behooren nog allerlei diertjes, o. a. ook uwe *Vorticel*. De teekening op pag. 91 is vrij goed. Wanneer ge goed ziet, bezit de *Vorticel* op haar kop een krans van kleine haartjes; die haartjes zijn in voortdurende beweging; zij slaan als een zweep altijd in dezelfde richting, en wel, om het zoo eens plastisch uit te drukken, naar hun buurman ter linker of ter rechter zijde. Het resultaat van die bewegingen is 1e, dat bij sterke vergrooing een merkwaardig gezichtsbedrog ontstaat: het lijkt alsof de krans van trilhaartjes — zoo heeten die haartjes — in de rondte draait. Dit is ongeveer hetzelfde gezichtsbedrog als wanneer de wind over een korenveld waait; het is dan, alsof de halmen in regimenten loopen, en toch zijn ze alle aan hun plaats gebonden. 2e, dat in het water rondom die trilhaartjes, en vooral boven den kop van de *Vorticel*, een draaikolk ontstaat, waardoor alle kleine, in het water zwevende lichaampjes met kracht geslingerd worden naar den bodem van de draaikolk, dat is naar het middelpunt van den trilhaarkrans. Dat moet ook, want daar bevindt zich de mond van het diertje! Die mond is niets anders dan een gat in zijn celwand. De trilhaarkrans had in de teekening veel duidelijker moeten zijn. Bij het minste onraad trekt zich de steel plotseling kurkretrekervormig samen, en sluit zich de klok, zoodat de trilhaarkrans geheel verdwijnt.

De tweede teekening is dus niet geheel juist, want als de *Vorticel* zich ingetrokken heeft, zijn *geen* trilharen

zichtbaar — Uit de teekening op blz. 72 kan ik niet wijs worden. Ik heb heel wat gezien uit onze slooten, maar zoo'n bruin lichaampje met 9 stralen herinner ik mij niet ooit gezien te hebben.

(Deel II, blz. 99.) *Zwaluwen.* — Mag ik hier eerst eene verbetering aanbrengen? Ons land telt slechts 3 soorten van zwaluwen, niet 5, want de gierzwaluw en de nachtzwaluw zijn evenmin zwaluwen als de zeezwaluw.

In tegenstelling met Amsterdam is de gemeenste zwaluw in Arnhem juist de huiszwaluw. Herhaalde malen zag ik hier de huiszwaluwen na eene besproeiing der straten, of na regen, den modder der boulevard's en singels (alle gemacadamiseerde wegen) als bouw materiaal gebruiken.

Elk jaar kan men tegen den trek in Arnhem duizenden huiszwaluwen zien, ze vliegen dan meestal langs de Eusebiussingels en langs de Rijnkade. Arnhem is dus een van hun vergaderplaatsen.

Bij het nestbouwen zag ik dikwijls modderstukjes naar beneden vallen. Dat waren zeker wel jonge en dus nog onervaren metselaars!

Op blz. 100, tweede kolom onderaan staat: Het liefst bouwen zwaluwen binnenshuis. Voor zoover ik weet, deels uit de boeken, deels door eigen waarneming, bouwen boerenzwaluwen steeds binnenshuis, huiszwaluwen steeds buitenshuis. Als ik het mis heb, m. a. w. wanneer andere natuurvrienden zoowel van de boerenzwaluw als van de huiszwaluw andere waarnemingen deden, dan vind ik, dat zij hun waarnemingen aan de Redactie van *De Levende Natuur* moesten mededeelen. Voor zulke mededeelingen opent de Redactie zeker even graag hare kolommen als voor vindplaatsen van *Pinguicula* en *Kievitsbloem*. (Hier bleek glansrijk, hoeveel nut *De Levende Natuur* sticht! Het is alsof heel Nederland ontwaakt, als er maar één vraag gedaan wordt!)

De boerenzwaluw heet ook nog schoorsteenzwaluw.

De huiszwaluw heet ook nog kerkzwaluw, stadszwaluw, vensterzwaluw.

Cypselus apus heet ook nog kerkzwaluw en muurzwaluw.

Met zeezwaluw wordt speciaal *Sterna hirundo* bedoeld.

Deze namen staan *niet* in Albarda's Naamlijst van Nederlandsche vogels.

Al weer iets voor *De Levende Natuur*: echte, hollandsche namen, volksnamen van onze dieren!

Wie doet er mee?

(Deel II, blz. 104.) *Stiefmoedertje of styfmoertje*. — Meestal is het grootste, naar beneden gekleurde blad geel. Het volk zegt dan, dat de stiefmoeder van nijd en afgunst zoo geel geworden is.

(Deel II, blz. 110.) *Doodgraver*. Het halen van hulp door dieren is een heel gewoon verschijnsel. Sommige (misschien wel alle) dieren houden er stankjes of geurtjes op na, om hun soortgenooten duidelijk te maken, dat ze alle moeten aanrukken. Waarom zou de doodgraver geen hulp hebben kunnen halen? Als men bepaald *bewijzen* wil, dat dit zoo is, moet men stellig het beest eerst een rood draadje om zijn achterpoot binden, het beest zien wegvliegen, en zien terugkomen met andere soortgenooten. In het geval, op blz. 110 vermeld, was het waarschijnlijk, dat de oude doodgraver toch onder de mol zat, en wachtte tot meer hulp kwam opdagen, welke hulp in dit geval op de lijkluicht van de mol afkwam.

(Deel II, blz. 111.) *Vogelnamen met oe*. — Schuifuit te schrijven is nog al vergefelijk, al keur ik het niet goed: het latijnsche *Ulula* (oeloela) is ook ons *uil* geworden! *Pirkoetoet* en *Tikoekoer* zijn maleische namen voor een soort *Turtur* (toertoer) en voor *Geopeleia striata*; beide zijn tortels. *Cygnus* komt van het Grieksche *kuknos* (koeknos), eene nabootsing van de wilde zwaan, die koeknoes of hoeknoes zegt, vandaar ook onze Hollandsche naam hoelzwaan. Na te gaan hoe de vogels aan hun namen komen, zou ook een aardig werk zijn, maar dan moeten taalkenner en vogelkenner samenwerken. Zoo bijv. komt *Wielewaal* (ik lees juist den naam op blz. 110) van zijn heerlijk geluid *Wielewie-Wielewauw*.

(Deel II blz. 112.) *Rectificatie*. *Tabanus bovinus* heet runderdaze, *Hypoderma bovis*, runderhorzel. Ik vermoed dus, dat *Mej. v. C.* te Zwolle een *Runderdaze* vond.

(Deel II, blz. 115.) *Silene of Cucubalus?* Bij Helleland werd door den Heer F. van Eeden eene *Silene* gevonden, die zeer op *inflata* leek, maar met veel bleeker kelk en 10 strepen in plaats van meer. — Kan dit geen *Cucubalus bacciferus* geweest zijn? Deze onderscheidt zich van *Silene inflata* door haar 10-nervige kelk en door het dragen van bessen in plaats van droge openspringende doosvruchten?

(Deel II, blz. 128.) *Nederlandsche Vogelnamen*. — Het doet me genoegen, dat de heer *Jac. P. Thijssse* hier eenige vogelnamen mededeelt, die niet in *Albarda's* lijst te vinden zijn. Moge zijn voorbeeld navolging vinden! (Zie ook hierboven, waar ik het had over *zwaluwen*). Eene opmerking over *Krem*. De heer *Thijssse* zegt: Groote roofvogels worden ook *kremmen* genoemd. Ik daarentegen heb de kleine steeds *kremmen* hooren noemen. Het schijnt dus, dat, in verschillende streken van ons land het woord *krem* zoowel op

groote als op kleine roofvogels toegepast wordt. In Utrecht heet de torenvalk *krem*, in Gelderland heet het smelleken *krem*, en met *koekoekskrem* zal de *Garderbroeksche* herder zeker wel den *sperwer* bedoeld hebben, omdat die „*koekoeksveeren*” is, zooals kippenfokkers van kippen zeggen, als ze de teekening der *koekoeken* hebben.

(Deel II, blz. 132.) *Mijten op kevers*. *G.* vermeldt het vinden van een mestkever, die vol zat met „*kevermijten*.” Dit geeft mij aanleiding, iets over deze „*luis*” mede te deelen.

Eerst een woordje vooraf. *Mijten* hebben in den regel 8 pooten. Als ze uit het ei kruipen hebben ze in den regel slechts 6 pooten; deze toestand wordt de „*larve*” genoemd, even als alle jonge dieren, die niet op hunne ouders gelijken. Na de eerste vervelling heeft de jonge *mijt* echter 8 pooten, gelijk dus reeds veel op hare ouders, maar ze is nog niet volwassen, ze moet nog een paar maal vervellen. Deze toestanden worden „*nymph*” genoemd en men spreekt en schrijft dan van *nymph I*, *nymph II* en *nymph III*. Bovendien zijn er nog andere *nymph*toestanden. Daarna volgt de volwassen toestand, *mannetjes* en *wijfjes*, die dikwijls zeer verschillend er uit zien.

De *mijten* nu, die men op kevers vind, vooral op mestkevers en doodgravers, zijn altijd *nymphen*. De volwassenen moet men in vochtige rottende bladeren zoeken. Ze zijn zeker tweemaal grooter, donker bruin, sterk glanzend en verbazend vlug.

Algemeen is de meening, dat de *mijten* op de kever leven evenals *luizen* van andere dieren; d. w. z. parasitisch hetzij van het lichaamsvocht, of van het bloed, hetzij van huiddeeltjes of uitscheidingsprodukten (was, talk, zweet). Dit nu is in het geheel niet het geval. De *mijten* gebruiken de kevers alleen maar als *luchtballon*, als *Pegasus*, het bekende gevleugelde paard uit de mythologie. Zij laten zich van uigedroogde mest, of andere uitgedroogde plaatsen door de kevers wegvoeren naar betere gelegenheden. Ze zitten dus in den regel niet langer op den kever dan één vlucht.

Wat de meening van *keververzamelaars*, dat het echte „*luizen*” (parasieten) zijn, versterkt, is, dat, als men de kevers in een kartonnen doos plaatst, de *mijten* blijven leven zoolang de kever leeft, en met den kever sterven. Dit nu ligt aan heel wat anders: zoolang de kever leeft, heeft hij nog uitwaseming, al was het de met waterdamp bezwangerde lucht, die uit de ademhalingsopeningen (*stigmata*) stroomt. Kort nadat de kever gestorven is, is hij geheel uitgedroogd, in alle geval houdt deze uitwaseming op, en de *mijten* sterven uit gebrek aan vochtige lucht. In kleine fleschjes, waarin men voor waterdamp zorgt, blijven ze zeer lang in leven.

Arnhem, 22 Mei 1899.

A. C. OUDEMANS.

Tot dusverre bekende groeiplaatsen der tot de bijgenoemde familiën behorende planten.

Familie *Betulaceën*.

1. *Betula*.

B. verrucosa Ehrh. In boschrijke streken, heidevelden en in de duinpannen, algemeen en overal.

B. pubescens Ehrh. Vooral op moerassige plaatsen. Rosmalen, Boxtel, Oudenbosch. Nijmegen (Übergen, Beek), Rheden, Varsseveld, Lichtevoorde, Apeldoorn, Wisselsche Veen, bij Hoenderloo, Harderwijk. Twenthe, Kampen. Meppel, Weerdinge, Valthe. Terschelling (Midsland), Kallantsoog, Petten, Velsen, Zandvoort, Bloemendaal, Oud-Diemen. Wassenaar, Ter Heide. Walcheren.

2. *Alnus*.

A. glutinosa Gaertn. Aan waterkanten, in kreupelhout op moerassige plaatsen, algemeen en overal.

A. incana D. C. In heggen, tusschen kreupelhout. Wamel. Leeuwen, Eibergen, Ruurloo. Zeist, Baarn. Zalkerwaard. Velzerend, Haarlem, Abcoude.

3. *Carpinus*.

C. Betulus L. In bosschen en heggen. Beek, Elslo, Gulpen, Valkenburg, Wijlre, Mechelen, Blerik, Velden, Wel, Mook (Plasmolen). Boxtel, Vlijmen, Vught, Breda, Oudenbosch.